

1.0 VULA VAKAVITI

VULAIDOI (via veidonui kei na Me)

Sa via oti mai na draki ca, lailai tale ga na namu kei na lago. Tau e dua na uca bi, na ivakabonaniduruka, se kina na duruka kei na vico. E vanua, se keli tiko na uvi, vakabibi na yabaki levu (uvi leka), tekivu na werewere, tei na uvi taumada. Dreu tiko ga na moli, oti na duruka. Caka na kailegaga me revereve - kakana ni yabaki. Se na senikau ni vula o Me - na vulaomē (makarita, senikāloni). Mai wai, drava tiko ga, levu ga na daniva, salala, sarā - gauna ni qoli lawa.

VULAIUCA (Maji-Me vakacaca)

Tunumaka tu na vanua, tau vakalevu na uca, gauna ni dobui kei na waluvu. E dau yacana tale ga na *vulaibotabota*, ni bota kina na uvi, tikau, tivoli. Wāgunu lelevu ni taucoko na vula, gauna ni vakaba kuka kei na kucokucoraki (butu manā).

2.0 WAI VAKAVITI

Ena macawa qo au na kacivaka yani kina na iolo ni vuce ni liga, wai ni vukavuka kei na wai ni wadamu.

Ni bera oya na vakavinavinaka levu vei kemuni oni a vakatataro tiko mai ena vuku ni wai a kacivaki ena macawa sa oti ka vaka tale ga kina na vei wai tale eso oni a gadreva mai.

1. VUCE NI LIGA

1. Ovi na liga e vuca ena drau ni vasili

iVakamacala ni kau

vasili/masawe *n* m kau kilai levu, toloilila lailai balavu, drauna e damudamu se drokadroka, babalavu qai lumisa; kena yaga: liku ni meke, iolo ni kakana (mv na bila, vakalavalava), ukuuku ni vanua ni soqo; tv qai [Vuda, Vanualevu, Koro, Lau, qolo [Ba, Magodro, Savatu, Rakiraki, Keiyasi, Navosa, Wainibuka], yakoto [Ba, Magodro, Savatu, Rakiraki, Keiyasi, Navosa, Wainibuka];

2.VUKAVUKA -*m matedewa rerevaki - tauva na kuli, viciko, kei na sui, vb na daligada, matada, ligada, yavada, kei na muda. E dau vula, waruruba, rawa ni kakana, tetela se dre, nunu se wamalai na yavada se ligada, ququ se mudu na iqaqalo; so e karuiloa kina na yago.*

Vukavuka – yacana raraba, **matelevu** , Vanua Balavu, **sākuka** - Yemalu, Savatu, **?ui?ui** – Vanualevuiloma, **kovi** – Vanualevuicake, **saxuxa** – Gonedau, **drimu**, **sakuka** - Magodro

1. Kari na tolo ni sacasaca kei na turagaloaloa (kena veimataqali o kunea rawa),tauvuloni. Me vusoi ena waikatakata, gunu vakarua ni bera na katalau, bera na vakayakavi me yacova na bogivā. Veisau, karivou tale na wai. **TABU: kakana damudamu me vakā na ura, kuka kei na veikakana damudamuvaka oya.**

iVakamacala ni kau

Sacasaca *n m* kau ni bulubulu, drauna e dromodromo, damudamu kei na loaloa; tv **caca** [Rakiraki], **gwali** [Waya, Nadroga], **kaunivukavuka** [Waidina], **sasaca** [Wainibuka, Ovalau], **vasa** [Lau, Rewa, Serua], **vasadamu** [Rewa];

Turagaloaloa *n m* kau lailai toka ni bulubulu, via loaloa, lumisa na drauna, tv **cacalolo** [Rakiraki], **kautala** [Bau], **sacasacaloa** [Gau], **vasaloa** [Lauicake];

3. WĀDADAMU *-m mate tauvi ira na gone ke dau tutubu na yagodra vb ena vanua e vakapikinitaki. Vu mai na kena dau suasua veitaravi na nodra pikini,sega ni dau kauaitaki na kena veisautaki.*

1. Mamai vata na drau ni sovivi kei na drau ni duva. Buraki vakaukaua ena vanua e tutubu. Me kua ga ni tarai e liga.

iVakamacala ni kau

Sovivi *n m* wa sala, drau lumisa lalai, vaka na ibulibuli ni matanimau na yate, dau laukana; tv **droiwa** [Wainibuka], **soviniwa** [Naitasiri], **wasovivi** [Suva, Rewa, Bau, Sawakasa, Ovalau, Gau, Yasayasabeqa];

Duva *n m* wa sala i baravi, drau matailalai vaka na draunibaka; dau vakayagataki vakalevu me ivakamate ni ika; tv **tuva**, **tuvaraurau**, **tuvaravo** [Kadavu], **waduva** [Wainibuka, Ovalau, Bau, Verata, Vatulawa], **watuva** [Beqa, Rewa, Cicia, Mago], **watuvatuva** [Magodro];

Au na lesuva tale na wai au sa kacivaka oti.

1. VUCE NI LIGA

1. Ovi na liga e vuca ena drau ni vasili

2.VUKAVUKA -*m matedewa rerevaki - tauva na kuli, viciko, kei na sui, vb na daligada, matada, ligada, yavada, kei na muda. E dau vula, waruruba, rawa ni kakana, tetela se dre, nunu se wamalai na yavada se ligada, ququ se mudu na iqaqalo; so e karuiloa kina na yago.*

Vukavuka – yacana raraba, **matelevu** , Vanua Balavu, **sākuka** - Yemalu, Savatu, **?ui?ui** – Vanualevuiloma, **kovi** – Vanualevuicake, **saxuxa** – Gonedau, **drimu, sakuka** - Magodro

3. WĀDADAMU -*m mate tauvi ira na gone ke dau tutubu na yagodra vb ena vanua e vakapikinitaki. Vu mai na kena dau suasua veitaravi na nodra pikini,sega ni dau kauaitaki na kena veisautaki.*

1. Mamai vata na drau ni sovivi kei na drau ni duva. Buraki vakaukaua ena vanua e tutubu. Me kua ga ni tarai e liga.

3.0 iVosavosa Vakaviti

Na ivosavosa cava e kenanai balebale na sasabai ni yalolailai.

Luku ikolo na dadatuvu

Na 'datuvu' e kena ibalebale na yalolailai. Qo me vaka na qaravi itavi, na cakacaka se na ivalu. Me vaka ni kodro mai na koli, ona sabaya ena ikolo, ni o sega ni rawa ni bolea.

Ni dua gona e yalolailai ena qaravi itavi, se kodro mai na koli me qai sabaya yani ena qai cavuti vua na ivosavosa qo: Luku ikolo na dadatuvu.

(Ivs: Datuvu, Vkmcl: ivol vs)